

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 7

Issue 4

Különszám

Gödöllő
2011

JUHOK SZABADTARTÁSA. A BÁRÁNYHÚS TERMELÉS INTEGRÁLT RENDSZERE

Munkácsi László

1138 Budapest, Népfürdő u. 19/D
mun12797@ella.hu

Összefoglalás

A Szerző, mint egyéni kutató, 1979 óta félüzemi és üzemi méretű kísérleti telepeken vizsgálta a szabadtartás alkalmazásának hazai lehetőségeit. Az egyik üzemi méretű telepen a hazai merinó anyákat épület nélkül, szabadon tartották. Két telepet új-zélandi technológiával láttak el, ahová az állatokat is importálták. További két szabadtartásos telep hazai fejlesztés eredménye, melyből az egyik árutermelő, a másik alkalmas tenyészállatok előállítására is. A telepek vizsgálatánál levont fontosabb következtetések:

- Magyarországon elsősorban nem a téli hideg, hanem a nyári meleg hatása ellen kell védekezni.
- a szabadtartásban előnnyel rendelkeznek azok a fajták, melyeknek csülökszaruja pigmentált, minél hosszabb gyapjúval és kiváló anyai tulajdonságokkal rendelkeznek.
- a javasolt tartástechnológia meghatározója a szakaszos legeltetés, a természetes termékenyítés, az évenként egyszeri elletés és a vágóbárányok eladásig való szoptatása. A tartás minden fázisára kiterjedő önkiszolgálás a természetes viselkedésmódok nagymérvű kiteljesedését teszi lehetővé, és ez az anyák életteljesítményét növeli, jelentős élőmunka, beruházás és termelési költségmegtakarítást eredményez. Amennyiben a teleprendszerhez ökológiai gyepgazdálkodás tartozik, akkor a termelés teljes folyamata megfelel az integrált bárányszerelés környezetvédelmi és egészségügyi követelményeinek, amely a márkavédjegy viselésére, illetve a biobárány minősítésre jogosít.

Open-air keeping of sheep. The integrated system of lamb production.

Abstract

The author as an individual researcher has been studying the possibilities of open-air keeping of Merino sheep in small and large scale pilot farms in Hungary since 1979. On one of the large scale farms the Merino ewes were kept outdoors, without any buildings.

Two farms were provided with New-Zealand technology where the animals were imported. Another two open-air farms are the results of Hungarian development; one of them is suitable only for production and the other is for breeding as well. Major conclusions drawn while examining the farms:

- In Hungary principally it is not the winter cold but the summer heat we need to protect sheep from.
- For open-air keeping it is beneficial to use species, the horn of which is pigmented and which have long wool and excellent maternal characteristics.
- The suggested keeping technology involves rotational grazing, natural insemination, lambing once a year and nursing the lambs until they are sold. The self-service in all phases of the open air keeping enhances the realisation of natural behaviour, improves the life performance of the ewes as well as results in the considerable reduction of human labour, investment and production costs. In case there is an ecological grassland management in the farm system, the whole process of production complies with the health and environmental protection requirements of integrated lamb meat production. It allows having a brand mark and the meat is qualified as organic lamb meat.

Keywords: sheep husbandry, slaughter lambs, modernization of keeping technology

Helyzetértékelés

A juhtenyésztés gazdasági jelentősége szakmai körökben ismert. Míg a gyapjú kereslete folyamatosan csökken, addig a vágójuhra egyre jelentősebb igény figyelhető meg. Az Európai Unió önellátottsága több év átlagában a 80%-ot alig haladja meg. A hiány 95 %-át Új-Zéland fedezi. A juhállomány fejlesztésének hazai takarmányozási feltételei kedvezőek. Ugyanakkor a juhászat az egyetlen olyan jelentős gazdasági haszonállat, amely nem esett át az elmúlt évszázadban a termeléstecnológiai korszerűsítésen. Ennek tulajdonítható, hogy az ágazatban, különösen az utóbbi két évtizedben, kedvezőtlen tendenciák tapasztalhatók. Az árutermelő juhászatokban az alacsony hozamszintekkel együtt jár a kedvezőtlen jövedelmezőség. Jelenleg az ágazat szakember utánpótlása megoldatlan. Összegezve az elmondottakat a bányahús előállítás jelenlegi rendszere hosszútávon nem tartható fenn, (Nábrádi, 2007). Ezért az ágazat átfogó paradigma váltásra szorult és szorul.

Anyag és módszer

A kutatás célja olyan új tartástechnológia kimunkálása volt, amelyben a tartási körülményeknek megfelelő tulajdonságokkal rendelkező juhokat természetszerűen tartják, takarmányozásuk önkiszolgáló

rendszerű, legelőre alapozott, a lehető legkevesebb abrakfelhasználással, minimális beruházási igénnyel és élőmunka felhasználással, a várható piaci igénynek megfelelő minőségben, olcsón állítják elő a végterméket, a vágóbárányt.

A kutatás módszere

A kutatás módszerének a megválasztásakor hasznos volt a baromfi, sertés és különösen a szarvasmarha ágazatok múlt században bekövetkezett termelés technológiai korszakváltásának tapasztalatait figyelembe venni. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- a várható piaci igényeket kielégítő juhtermékek nemcsak a hagyományosnál lényegesen magasabb képességű új fajtát (genotípust), hanem annak előállításához új környezeti feltételeket igényelnek. A két kívánalomnak kölcsönösen megfelelőnek kell lennie. Ellenkező esetben a kudarc elkerülhetetlen.
- Az új tartástechnológia csak komplex teleprendszerben valósítható meg. A komplexitásba tartozik a választott fajta és annak megfelelő tartásmódja., az állatok elhelyezésének, ellátásának építési és gépesítési igénye, a takarmányozás rendszere, esetünkben a gyepgazdálkodás, a legeltetés módszere, az állategészségügyi technológia. Telepi szinten a termelési ciklusnak megfelelően kell szervezni az egyes munkaműveleteket, egészen az értékesítésig.
- A totális jellegű élőállat export felváltása hazai vágásra és feldolgozásra a juhászat megújulásának egyik alapvető feltétele.
- Az egyoldalú fajtaváltás zsákutca. A régi, elavult fajta lecserélése új, nagy termelőképességű fajtával anélkül, hogy az igényének nem megfelelő tartásmódját, takarmányozását, állategészségügyi ellátását megváltoztatnánk, csak átmeneti sikerrel jár.

Féüzemi, üzemi kísérletek, megfigyelések helyszínei és feladatai

Féüzemi kísérlet: OTÁF Gálosfai Ivadékvizsgáló Állomás, (1979. 12. 14 –1981. 12.31). Munkácsi L et al (1979) Merinó juhok szabadtartása.

Üzemi kísérlet: Alkotmány Mg. Szövetkezet, Edelény (1982. 02. 02.-1984. 10.31.) Munkácsi L. - Czakó J.- Mucsi I. (1984). Szabadtartásos kísérleti telep tartástechnológiája.

Kísérleti modelltelep: Mg. Főiskola, Hódmezővásárhely. (1984.12.28.-1986.08.31.) Munkácsi L.(1993). Fajták technológiai tűrőképessége és az optimális ellési idő meghatározása.

Új-Zéland-i kísérleti telep: Mezőgazdasági Rt. Mezőfalva, (1985-2007, Mucsi I. szerk.- Munkácsi L.(1997)

Új-Zéland-i kísérleti telep: Lajta-Hansági Tangazdaság. Mosonmagyaróvár. (1985-1990). Kukovics S.- Gyúros T.-Thuróczy Z.(1989).

Üzemi megfigyelés: Kovács Mihály Aszód-i juhászata (2000.01.24 –2004.03.21.) Munkácsi L.–Patkós I. (2006). A merinó tűrőképessége és teljesítménye a szabadtartásban.

Udvardy Péter juhászata, Mosonmagyaróvár-Bezenye. (2005.06. 22- 2011. 09.13.). Fajta összehasonlító kísérlet. Mintatelep.

Üzemi megfigyelés: Kiss Gyula gazdálkodó, Szabadhídvég. (2008.06.15 –2008.12.12.) Munkácsi L. – Patkós I. (2007). A juhászati munkaműveletek komplex gépesítése.

Üzemi megfigyelés: Horn Artúr, Szenna, (2008.06. 15 –2008.08.12.) Munkácsi L. (2008): Mintatelep

Üzemi megfigyelés: Füzes-farm, Kisfüzes, (2006.06. 26 –2010.02.25.) Munkácsi L. (2007) Mintatelep

A kísérletek és megfigyelések eredményeiből levonható fontosabb következtetések

- Magyarországon elsősorban nem a téli hideg, hanem a nyári meleg ellen kell védekezni. Ilyenkor nélkülözhetetlen az árnyékos pihenőhelyek biztosítása.
- A szabadtartásban előnnyel rendelkeznek azok a fajták, melyeknek csülökszarúja pigmentált, mert ennek révén nagyfokú védettséget élveznek a különböző lábvég megbetegedés ellen.
- A szabadtartás minden fázisára kiterjedő önkiszolgálás a természetes viselkedésmódok nagy mérvű kiteljesedését teszi lehetővé, amely jó egészséget és jelentős költség megtakarítást eredményez.
- A gondozási igényt jelentősen csökkenti a pásztoroló legeltetés megszüntetése, a pigmentált csülökszaruval rendelkező, valamint a szülésben és báránygondozásban emberi közreműködést nem igénylő, önálló fajták hasznosítása.
- A szakaszos legeltetés új gyepgazdálkodást igényel, amely lehetővé teszi az állatok korlátozás nélküli takarmányfelvételét és a gyep fűhozamának lényeges növelését.

Mintatelepek rövid jellemzése

Áruterelő mintatelep (Szenna). A tulajdonos helyben lakik. A telepi takarmányozás bázisa az egy tagban lévő, 38 hektáros terület, mely állandó kerítéssel határolva, 8 legelő szakaszra osztott. A mai 200 anyás tenyészet a vásárolt merinó állományból charolais és texel kosok használatával alakult ki. Abrakot a telepen nem etetnek. A kijelölt legelőszakaszon, meghatározott ideig, éjjel-nappal tartózkodhatnak az állatok. A juhok a legelőn átfolyó patak vizéből igényük szerint ihatnak, és a kapcsolódó fás ligetek alatt pihenhethetnek, téli időszakban a telephely központi helyén szakaszon korlátozás

nélkül fogyaszthatnak szénát. Évente egyszer a legelőn elletnek. A vágásra kijelölt bárányokat az anyjuk alól szállítják a Hetes-i vágóhídra. A gazdaság kizárólag nagysúlyú, 27- 35 kg közötti bárányokat értékesít. A szennai árutermelő telepen az egy napra jutó átlagos munkaidő igény 1 óra. A juhágazat jövedelmező.

A telep részt vesz AKG programban.

Törzstenyésztő mintatelep (Kisfüzes)

A rendelkezésre álló takarmánytermő terület 110 ha, amelyből a gyepterület 90 ha 3 AK. A telepen 200 húshasznú, törzskönyvezett texel anya és szaporulata termel. A legelő villanypásztorral 8 szakaszra osztott. Az anyajuhok egész éven át, a nap 24 órájában bármikor, szabadon közelíthetik meg a számukra kijelölt legelőszakaszt, amelyet közlekedő út köt össze a szálláshellyel. A szálláshelyen egy pihenő szín, egy burkolt etetőtér és egy szénatároló található. A telephely árammal és vezetékes vízzel ellátott. A nyári időszakban a juhok az árnyékos színek alatt pihennek. A téli takarmányozás alapja a réti és lucernaszéna, melyeket körbálás önetetőkkel korlátozás nélkül fogyaszthatják az állatok. Az ivóvizet fagymentesített önitatók szolgáltatják. A termékenyítés természetes és háremes. Az anyák a legelőn évente egyszer, tavasszal ellenek, és ellés után, az újszülötteikkel együtt, csoportos fogadtatóba kerülnek. A bárányok a bárányiskolában jutnak kiegészítő takarmányhoz. A vágóbárányokat anyjuk alól értékesítik. A szálláshely zárható.

Fajtakísérleti telephely (Bezenye)

A 130 anyából álló tenyészállomány új-zélandi eredetű, corriedale fajta, amely egy korábban katonai célú, 30 hektáros, állandó kerítéssel határolt ösgyepen korlátozás nélkül legelhet. Télen szénát fogyasztanak, és szükség szerint a legelőn jutnak abrakhoz. Ivóvizet a telepen kialakított mesterséges tóból télen-nyáron, tetszés szerint ihatnak. Az anyák évente egyszer a legelőn ellenek. A bárányok szemes abrakot, adagolva, a bárányiskolában ehetnek. A bárányokat anyjuk alól, a hetesi Kapos Ternérő vágóhídra szállítva értékesítik, vágásukat egyedileg minősítik. A 2011 évi vágóbárányok vágási eredményeit mutatja be az 1. táblázat. A 72 bárányból 32 darabot a kóser vágás szabályai szerint minősítettek.

Az egyes keresztezési változatok eredményei az 1. táblázatban látható.

1. táblázat: Üzemi fajtakeresztezési vágási eredménye

Keresztezési változatok (1)	Bárányok száma /db/ (2)	Nettó élősúly /kg/ (3)	Vágott testsúly /kg/ (4)	Vágási % (5)
romney x corriedale F1	36	29,0	13,5	46,6
texel x corriedale F1	27	31,5	15,7	49,8
suffolk x corriedale F1	9	33,2	16,3	48,4
Összes/ átlag (6) /db/	72	30,4	14,2	48,3

Table 3. The slaughter results of the cross-breeding pre-experiment,

Cross-breeding varieties (1), Number of lambs (2), Net live weight (3), Slaughter weight (4), Slaughter percentage (5), Total/average (6).

A keresztezési kísérlet jó eredménye arra utal, hogy a jól megválasztott két vagy három vonalas keresztezés, a hibrid hatás révén, javítja a bárányhús minőségét és mennyiségét az egyfajtás módszerrel szemben. A 72 vágóbárányból 32 vegyes összetételű állatot kóser munkacsoport minősítette, és kiváló eredmény született. Kívétel nélkül mindegyik egyed megfelelt a szigorú egészségügyi követelménynek.

A bárányhús termelés integrált rendszere

A hazai kiválasztott, szabad tartásos mintatelepek tartástechnológiája, az egészséges élelmiszer ellátás érdekében, kielégíti a vegyszermentes takarmányozás, az állatjóllét igényeit, miközben eleget tesz a környezetvédelmi igényeknek és egyben az Európai Közösség **889/2008/EK** számú rendeletében foglalt, a juhok tartását érintő ökológiai kívánalmaknak. Ennek eredményeként az itt előállított vágóbárány minősége megfelel az ökológiai termelés integrált rendszere, illetve biotermékekkel szemben támasztott követelményeknek.

Zárszó: A kísérletek jó eredménnyel végződtek. A bemutatott bárányhús-termelés tartástechnológiája alapja lehet egy új hazai iparág megteremtésének.

Irodalomjegyzék

- Gere T.*(2004): A juhok viselkedése. Szaktudás Kiadó Ház. Budapest. 34-42 p.
- Horák František* (2005): Romney celosvčtovč významné plemeno ovcí s kombinovanou užítkovostí. Klub chovatelů ovcí plemne Romney. Brno. ČR.
- <http://www.nzrams.co.nz/background.htm> –Rawahi Romneys (2006)
- Jávor, A., Kukovics S., Molnár Gy.* (2006): Juhtenyésztés A-tól Z-ig, Mezőgazda Kiadó. Budapest. 210 p.
- Kukovics S., Gyúró T., Thuróczy Z.*(1989): Import és itt született corriedale juhok termelési tulajdonságai. Állattenyésztés és Takarmányozás. TOM. 38. No.5. 409-416 p.
- Kukovics S., Jávor A.* szerk. Munkácsi L. (2008): A juhtenyésztés jelene és jövője az EU-ban. Húshasznú juhok tartásának korszerűsítése és a termelés integrálása. Kiadta Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma. 243-261 p.
- Mucsi I., szerk., Munkácsi L.* (1997): Juhtenyésztés és –tartás, Mezőgazda Kiadó. 206-236 p.
- Munkácsi L., Czakó J., Mucsi I.* (1984): Épületnélküli juh tartástechnológia kidolgozása és modellüzem megvalósítása. Kutatási jelentés, MÉM-MŰFA. Budapest.
- Munkácsi L., Török Gy., Vas L., Toldi Gy.* (1980): Anyajuhok téli szabadtartása félüzemi kísérletben. Állattenyésztés Tom. No. 6. 553-561p.
- Munkácsi L.* (1993): Anyajuhok épületnélküli szabadtartása. Tudományos Közlemények. 3. szám, DATE Állattenyésztési Főiskolai Kar, Hódmezővásárhely. 66-80 p.
- Munkácsi L.* (1997): A tehenek és anyajuhok természetszerű tartásának tapasztalatai. Debreceni Agrártudományi Egyetem Tudományos Közleményei, Tom. XXXIII. Debrecen. 219-227 p.
- Munkácsi L. szerk.* (2009-2011): A juhok szabadtartása. Folytatásos szakkönyv. Kiadta a Kistermelők Lapja. 1 - 21 fejezet.
- Munkácsi L.*(2002): Open air breeding of merino ewes.Poster. Proceedings of the 6 th. World Merino Conference, Budapest. 69 p.
- Nábrádi A.* (2007): A fenntartható állattenyésztés ökonómiája. Állattenyésztés és Takarmányozás, 56.5.
- Szórádi T.* (2002): A juh fajtája, ásványianyag-ellátása, és a csülökszaru minősége közötti összefüggések vizsgálata. Doktori (PhD) értekezés. DAC. Debrecen,